

RÁDI JÓZSEF

**A KALOCSAI FŐKÁPTALAN
ERDEINEK TÖRTÉNETE
(1832–1945)**

Kalocsa, 2017

TARTALOMJEGYZÉK

Ajánlás.....	7
Bevezető	9
A kalocsai érseki főkáptalan általános leírása.....	10
Az erdőterületek térképei	18
Erdőleírások	25
1. Imsósi erdő	25
2. Laki erdő	26
3. Benedeki erdő.....	26
4. Dusnoki erdő	26
5. Csalai erdő.....	26
6. Sövényes	27
7. Tüskös és Bánegyháza	27
I. A főkáptalani erdők fekvése, kiterjedése	28
II. Tulajdonjog, általános birtok- és termőhelyi viszonyok.....	29
1. Imsósi, Dunaszentbenedeki és Géderlaki erdők	29
2. Csalai erdő.....	30
3. Lenesi erdő	32
A kalocsai székesfőkáptalan erdőgazdálkodása	35
1. Csemetetermelés, maggazdálkodás.....	35
2. Erdőtelepítés, -felújítás	40
3. Fahasználat (Véghasználat).....	43
4. Az erdők gyérítése és tisztítása	53
A kalocsai székesfőkáptalan hal- és vadgazdálkodása	54
1. Halgazdálkodás.....	54
2. Vadgazdálkodás	59
Mellékjövdelem termelés a kalocsai főkáptalannál	66

Lektorok:
Varga Sándor
Kara Miklós

Borító:
A kalocsai káptalan pecsétjének rajza
III. Károly király pecsétadományozó oklevelén
(KFL. VIII. B. 3.)

A hátsó borító:
Duna, Lenesi vadászház (a szerző felvételei),
Nyúl vadásszá avatás (Ujváry-Menyhárt Géza fotója)

ISBN 978-963-12-7677-0

Kiadó: Pro-Invest Kft., Dunakeszi
Felelős kiadó: Szigeti Károly

Nyomdai előkészítés és nyomtatás:
Pixelgraf Bt., Kecskemét

A kalocsai főkáptalani uradalom erdészeti és vadászati épületei	71
a. Erdőmesteri, „erdősi-erdőispányi” lakások, az erdőhivatal épülete	71
b. Csószházak	73
Üzemtervezés a kalocsai főkáptalannál	80
Erdőkárosítások	82
1. Biotikus kártevők	82
2. Abiotikus kártevők	83
A kalocsai főkáptalan erdészeti személyzete	84
A főkáptalan erdőmesterei	94
Erdőőrök a kalocsai főkáptalannál	105
A főkáptalan erdőgazdálkodásának jövedelmezősége	108
A könyvben előforduló latin és szakszavak, rövidítések jegyzéke	115
Felhasznált irodalom	117

AJÁNLÁS

„Erdőt kerülni nem úgy kell, ahogy iskolát.. nem körülötte kell tekeregni, hanem benne.”
(Varga Domokos, 1970)

„Az erdőkben van valami megrendítő, nemcsak sötét és következetes hallgatásuk rendít meg, mély árnyaik, templomi fenségük és áhítatos magatartásuk. Megrendítő az élet akarata, mellyel a nagy erdő kifejezi a világerőket.” Márai Sándor sorai meggyőztek, ha nem is az ő színvonalán, de vállalhatom ennek a dolgozatnak az ajánlását. Először úgy éreztem, egy szigorúan szakmai tanulmányhoz, erdész-embernek kell bevezetőt írni, de rájöttem, jobb ha egy elfogult rajongó, egy, az erdőt csak bámulattal csodáló kívülálló javasolja, szívvel és lélekkel olvassák Rádi József írását, ne csak szakmai szempontok szerint.

Kultúrtörténetünkben az erdő jelentős szerepet kapott. Úgy is mint materiális tényező, de úgy is, mint az ember esztétikai nevelésének eszköze. Keresztesi Béla jól látja, az erdő, a fák, az erdőben lakó madarak szépsége, fontos az ember és a kultúra számára.

Az orosz írók közül talán Csehov gondolata a legtalálébb: „Az erdők széppé teszik a földet, tanítják az embert a gyönyörűség megértésére.”

Az erdő természetesen a hazai irodalom fejedelmei számára is alapmotívum. Berzsenyi Dániel, Kisfaludy Sándor, Csokonai Vitéz Mihály – akiben már a természetvédelem gondolata is felmerült –, Vajda János, Arany János, Petőfi Sándor verseiben szép hazánk csaknem minden tája megörökítésre került. Petőfi Sándor tovább lép, nála a táj már nemcsak téma, egyben a Haza földje is. Illyés Gyula átveszi az érzelmi sugallatot „Haza a magasban” című versében: „futóhomokok, népek, tájak Magyarországgá összeálltak.”

Nem is kell ezt a bevezetőt írni, elég szellemi kiválóságaink gazdag hagyatékából szemezgetni, hiszen lehet szebben jellemezni egy tölgy erdőt, mint Illyés Gyula? „Örvénylik mint a víz árja, / százezer tölgy koronája; / fut a tajték száll a hullám / egymillió makkfa csúcsán; / mint a tenger, a kerengő, / olyan ez a nyári erdő, / olyan tömött, olyan kemény, / elmehetnék a tetején,”

Márai Sándorral indítottunk, legyen az övé a zárógondolat is: „*Milyen nagy és bölcs közösség ez az ötvenezer holdas fenyőerdő. Mint az ősapák, úgy őrkdnek az élet fölött a fenyők. Egyszerre felelnek hatalmas törzsükkel a földnek és az égnek. Amikor csak teheted, menj az erdőbe*”.

Úgy gondolom, ennél bölcsebbet mi sem tanácsolhatunk Önöknek. Ha elolvasták Rádi József szép munkáját, elő a hátizsákot, és irány az ERDŐ!

Kecskemét, 2016. június 23.

Dr. Koncz István

BEVEZETŐ

A Kalocsán Gemencről című tanulmányban a Kalocsai Érseki Uradalom által a Kalocsai Főkáptalan részére 1832-ben átadott erdőterületekről, csak említést tettem, de részletes leírást nem adtam.

Ennek két oka volt:

- A tanulmány így is 600 oldalas lett, ami az olvasó türelmét és idejét nagyon igénybe vette.
- A Kalocsai Főkáptalan erdőgazdálkodási dokumentumait, amit a dusnoki erdőmesteri hivatalnál tároltak, a román (1919-ben) és az orosz (1945-ben) katonák, amikor „bekvártélyoztak” az épületbe, fűtőanyagként felhasználták, magyarul eltűzték. (Csak töredékek maradtak meg a Kalocsai Főegyházmezei Levéltárban.)

Ezek után mégis, miért kezdtem el a főkáptalani erdők történetének megírását?

Ennek személyes okai vannak: 1966-ban a lenesi erdő üzemtervezésével kezdtem erdőmérnöki pályámat és nagyon szívemhez nőtt ez a terület és a Dusnokon élő emberek.

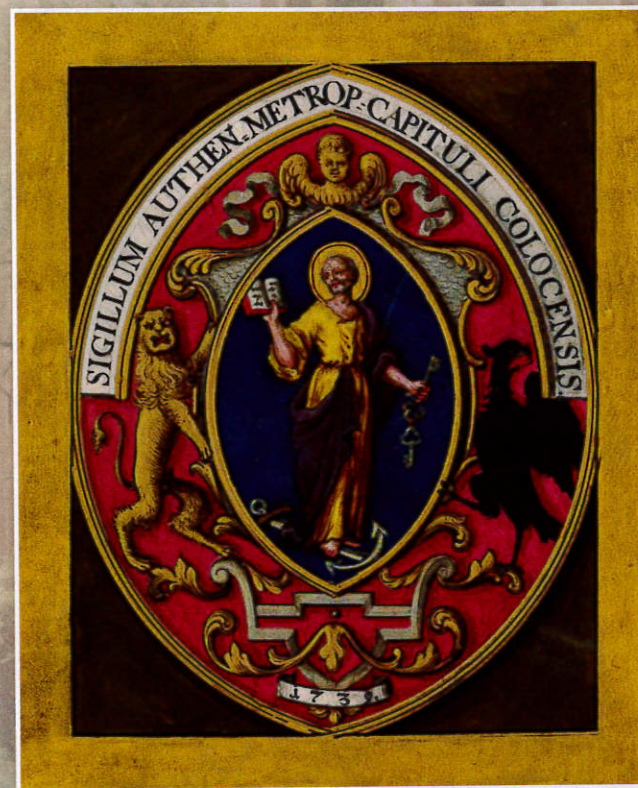
Továbbá az is az írásra inspirált, hogy a kutatás folyamán három főkáptalani erdőmester leszármazottaival sikerült megismerkednem és tőlük az erdőmérnökök életpályájával kapcsolatos, az utókor számára is érdekes dokumentumokat, életrajzokat és képeket kaptam. Hálásan köszönöm a Party családnak, Ujváry Menyhárt Gézának és Wohner Viktornak a segítségét!

A tanulmányban a Kalocsa Főegyházmezei Levéltárban talált éves erdészeti leszámolásokból – ami a dékáni hivatalba került – igyekeztem az erdőállományokra vonatkozó adatokra következtetni, remélem sikeresen. Komoly segítséget nyújtott vitéz Ujváry Géza 1940-ben a soproni erdőmérnöki főiskola hallgatóinak tanulmányútja alkalmára készített erdőleírása.

Tanulmányomat azoknak ajánlom, akik szeretik és védik az erdei ökoszisztémát, és akik az erdő és az erdőgazdálkodás múltját szeretnék megismerni. Köszönöm, ha a könyv olvasásával megtisztelik kutatói munkámat.

Dunakeszi, 2016. december

Rádi József

Rádi József

*A kalocsai főkapitán
erdeinek története
(1832-1945)*

IMSÓS, SZENT BENEDEK, LENES, CSALA